

Els límits dels drets

Mn. Joan Costa

Vivim en uns temps en què sembla que la llibertat sigui el valor suprem, fins i tot absolut. Des d'aquest punt de partença, tot gira entorn del subjecte, drets inclosos. Ara bé, la llibertat no és fer el que ens dóna la gana, sinó el domini sobre els propis actes i, justament perquè sóc amo i senyor de mi mateix, en sóc responsable. La responsabilitat és l'altra cara de la llibertat, així com el deure n'és la del dret. N'hi ha que, per defensar la llibertat absoluta, han postulat la negació de Déu i de qualsevol mena de condicionament humà extern. Tanmateix tots, i en totes les èpoques de la història, han considerat i constatat l'existència de comportaments inhumans. No s'hi val tot!

El primer límit de la llibertat, i per tant del dret, és la inhumanitat, allò que ens deshumanitza, és la frontera entre allò que és humà i allò que és inhumà. Els camps de concentració nazis, l'esclavatge, la violència sexual, etc., són comportaments que ningú no pot reclamar com a dret a exercir, perquè estan marcats pels límits d'allò que és humà. Aquests límits s'expressen amb el que s'anomena la llei moral o l'ètica. Aquesta no limita la llibertat, sinó que la fa possible, la garanteix i la custodia.

Alguns pensen que tenim dret a tot, fins i tot al mal, mentre no fem mal a tercers. No faig mal a ningú! —argumenten. Caldria replicar que sí fan mal, i molt, a si mateixos i als altres. A si mateixos en triar un suposat bé que els tanca als veritables béns que anhela el cor humà i per això duen a la insatisfacció i a l'egoisme, que els farà cada cop més insolidaris, perquè ja no els interessa l'altre —com constata el Papa Francesc, tot afirmant que l'individualisme egoista duu a la globalització de la indiferència, ens anestesia i ens incapacita per preocupar-nos i ocupar-nos dels altres— i acaben deshumanitzant l'ambient. Recordo una conferència sobre l'eutanàsia on una alumna preguntà sobre quin mal hi ha en el capteniment del protagonista de la pel·lícula "Mar endins", que portà a la gran pantalla la vida i la mort de Ramon San Pedro, que morí per un suïcidi assistit. La resposta fou clara: a aquest home no li importava no només la seva vida, sinó tampoc la dels altres, en la mesura que, en reconèixer socialment el dret a morir d'aquesta manera, l'estat deixa de sentir-se custodi de la vida de tot ciutadà i s'esfondra l'estat de dret. Per això cal afirmar que els drets humans són inalienables, a més d'inviolables.

A més, en acceptar comportament inhumans, la llum de la veritat s'enfosqueix, i en afeblir-se la raó, alhora la voluntat resta sense guia i es debilita la voluntat. Es dóna una espiral creixent en inhumanitat, fet que per experiència històrica podem constatar en molts comportaments personals i socials. Quan les legislacions i els capteniments no responen a la veritat que assenyalava la llei moral, les persones i la mateixa societat s'endinsen en una dinàmica creixent d'inhumanitat. Tots perden!

En dret es parla dels límits dels drets i de les limitacions dels mateixos, com a conceptes diferents. Els límits són aquella barrera infranquejable en l'exercici dels drets humans que ve determinada o estructurada, d'un costat, per la pròpia naturalesa i el contingut essencial de cada dret, i de l'altre, en harmonia amb els anteriors, per la possibilitat de congruència o no contradicció o compatibilitat en l'exercici dels distints drets, talment que l'exercici d'un no impedeixi l'exercici d'algun altre dret. Les limitacions, però, són conseqüència de la regulació concreta que es faci dels mateixos drets. Límits i limitacions estan estretament vinculats, vinculació que es pot concretar tot afirmant que les limitacions són especificacions normatives als límits que els drets fonamentals tenen en tant que Drets Humans. Per la qual cosa, les

limitacions no poden excedir l'àmbit dels límits dels Drets Humans, doncs al contrari suposaria la simple supressió del dret fonamental que es tracti. Aquest principi és fonamental i incondicionat; vàlid, en conseqüència, fins i tot per a situacions socials excepcionals. Per exemple, si hi ha un dret humà a expressar l'opinió sobre el futur del propi país, cap limitació legal pot negar aquest dret, però pot modelar la manera d'exercir-lo.

Els textos internacionals de drets humans, les legislacions internes, la doctrina jurisprudencial interna i internacional i la doctrina comuna estableixen dos altres límits dels drets humans: el dret aliè i l'ordre públic. No s'hi val tot! Així, per exemple el dret a la llibertat d'expressió té el seu límit en el dret a la intimitat o en el dret a l'honor. Ja la Convenció Americana sobre Drets Humans, en l'art. 32.2 exposa: "Els drets de cada persona estan limitats pels drets dels altres, per la seguretat de tots i per les justes exigències del ben comú, en una societat democràtica".

En no respectar aquests límits es parla de l'abús del dret. Ni els poders de l'Estat ni els particulars poden, a l'empara de l'exercici d'un dret fonamental, limitar o atacar un altre dret fonamental o bé desviar-se dels límits intrínsecs en l'exercici del dret que es tracti. Per què? L'argument és ben palès: tot dret fonamental és un reflex de la dignitat intrínseca del ser humà, i si l'exercici d'un dret anés contra els drets dels altres significaria que es privilegia la dignitat d'un enfront dels altres, la qual cosa va contra la igual dignitat de tota persona, de la mateixa raó i dels fonaments dels drets humans, que són, pel fet de ser humans, universals i originaris.

Un darrer límit del dret és aquell que prové de les limitacions que imposa l'autoritat, pel que fa a drets econòmics i socials, en ordre al bé comú. Per exemple, les imposicions fiscals al dret a disposar dels propis béns.

A la llum d'aquestes reflexions, hom s'adona de la irracionalitat d'alguns plantejaments actuals sobre «l'extensió dels drets», que pretenen atribuir nous drets a persones o col·lectius on no tothom n'està d'acord, en afectar qüestions antropològiques fonamentals. Per exemple, el dret a l'avortament. S'ha passat d'una despenalització en diversos casos a estendre i generalitzar l'avortament com un dret de la dona. Alguns argumenten que això no s'imposa a ningú i qui no vulgui avortar, que no ho faci, però que no es negui a qui vulgui fer-ho, ja que és, segons els seus defensors, una opinió més com qualsevol altra. Tanmateix l'extensió de drets que no són veritables drets humans, acaben anant contra drets fonamentals de tercers, com ara els dels *nasciturus* a l'existència. No es reconeix a tothom la mateixa dignitat i els mateixos drets fonamentals!

Som lliures i tenim drets, però lliures en la veritat i per estimar, i aquest és el vertader fonament dels drets humans. Qualsevol altra suposada llibertat que no dugui a estimar en la veritat abocarà en un sistema social i legal injust i inhumà, que nega veritables drets fonamentals a una part de la ciutadania. Com digué Benet XVI, «la caritat en la veritat, de la qual Jesucrist s'ha fet testimoni amb la seva vida terrenal i, sobretot, amb la seva mort i resurrecció, és la principal força impulsora de l'autèntic desenvolupament de cada persona i de tota la humanitat».